

תשובה יושעון!

אמר לו רבי יהושע לרבי אליעזר: והלא כבר נאמר: "כה אמר ה' גאל ישראל קדושו לבזה נפש למתעב גוי לעבד משלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו". משמע, שאף אותן הבזויין ומתועבין בעבירות יגאלו, ויראו מלכים וכו'!

צא-א

אמר לו רבי אליעזר: והלא כבר נאמר: "אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב". משמע, שרק על ידי תשובה יגאלו ישראל!

אמר לו רבי יהושע: והלא כבר נאמר: "ואשמע את האיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאר, וירם ימינו ושמאלו אל השמים, וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי, וככלות נפץ יד עם קדש, תכלינה כל אלה וגו'". "למועד מועדים" משמע שיהא מועד וקץ לגלות. "וככלות נפץ יד וגו' תכלינה וגו'", היינו שכשתכלה תקומתם וחוזק ידיהם שהיתה נפוצה אילך ואילך בגבורה ותועלת לפשוט לכאן ולכאן, אזי יהיו שפלים למאד, ואז תכלינה כל הצרות, ויבוא המשיח.

ואז, כשאמר רבי יהושע את ההוכחה ממקרא זה, שתק רבי אליעזר, ולא השיב יותר.

ואמר רבי אבא: אין לך קץ מגולה יותר מזה שנאמר במקרא זה: "ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל וגו'" [וסוף הפסוק: "כי קרבו לבוא". וכל

הפסוקים שלאחר מכן מדברים בענין הגאולה: "כי הגני אליכם ופניתי אליכם וגו', ונשבו הערים והחרבות תבנינה וגו'", ועוד]. אם כן, הרי יש לנו סימן מובהק לביאת הגאולה, שכאשר ארץ ישראל תתן פריה בעין יפה — תבוא הגאולה!

רבי אלעזר אומר: אף ממקרא זה דלהלך מתגלה לנו הקץ. שנאמר: "כי לפני הימים ההם [לפני ימות המשיח] שכר האדם לא נהיה ושכר הבהמה איננה וליוצא ולבא אין שלום מן הצר". דהיינו, כשאדם לא ישתכר דבר, ואף על ידי עבודת האדמה, שנעשית על ידי בהמה, לא יוכל להשתכר, אזי תבוא הגאולה [כדאמרין לעיל, שאחד מסימני ימות המשיח הוא שתכלה פרוטה מן הכיס].

מאי האי דכתיב "ליוצא ולבא אין שלום מן הצר"?

רב אמר: אף תלמידי חכמים, שכתוב בהם שלום, דכתיב: "שלום רב לאהבי תורתך", והיינו "ליוצא ולבא", שעל פי דין היו צריכים החכמים לצאת ולבוא בשלום, מכל מקום, באותם ימים אף להם אין שלום מפני צר [מרוב הצרות⁽³⁹¹⁾].

ושמואל אמר: אין בן דוד בא — עד שיהיו כל השערים כולן שקולין. דהיינו, שיהיה מחיר היין זול כמחיר התבואה. כפי שהגמרא אמרה לעיל, שבשנה חמישית של אותה שמיטה שבן דוד בא בה, יהיה שובע גדול⁽³⁹²⁾.

391. עוד פירש רש"י, ש"מפני צר" היינו מפני יצר הרע.
392. עוד פירש רש"י להיפך, שיהיו השערים שקולין ליוקר. שכולם יהיו יקרים.
ובערוך גרס: "עד שיהו כל המדות שוות".

391. עוד פירש רש"י, ש"מפני צר" היינו מפני יצר הרע.

אמר רבי הנינא: אין בן דוד בא עד שיתבקש דג לחולה⁽³⁹³⁾ — ולא ימצא. שנאמר: "אז אשקיע מימיחם ונהרותם כשמן אוליך", וכיון שהנהרות יהיו קפויין כשמן, לא יהיו דגים מצויין בחכה. וכתב: "ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל".

אמר רבי חמא בר חנינא: אין בן דוד בא — עד שתכלה אפילו מלכות הולה (המזולזלת והדלה) מישראל, שלא תהיה בישראל מלכות כלל⁽³⁹⁴⁾. שנאמר: "וכרת הזלזלים במזמרות", וכתוב בתריה [לאחר מכן]: "בעת ההיא יוכל שי לה צבאות עם ממשך ומורט". והיינו, שתבוא הגאולה.

אמר זעירי אמר רבי הנינא: אין בן דוד בא — עד שיכלו גסי הרוח מישראל⁽³⁹⁵⁾. שנאמר: "כי אז אסיר מקרבך עליזי גאותך",

וכתיב בפסוק שלאחריו: "והשארתי בקרבך עם עני ודל, וחסו בשם ה'". והיינו שתבוא הגאולה, ויחסו ישראל בצל הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי שמלאי משום רבי אלעזר ברכי שמעון: אין בן דוד בא — עד שיכלו כל שופטים ושוטרים מישראל⁽³⁹⁶⁾. שנאמר: "ואשיבה ידי עליך ואצרף כבר סניך וגו' [וסוף הפסוק: "ואסירה כל בדיליך"]. "סיגיך" היינו תערובות שבך. "בדיליך" היינו המובדלים לראשי עם. ואז, לאחר שיכלו שופטים ושוטרים מישראל — "ואשיבה שופטיך כבראשונה וגו', שתבוא הגאולה⁽³⁹⁷⁾.

אמר עולא: אין ירושלים נפרדת — אלא בצדקה. שנאמר: "ציון כמשפט תפדה

והיינו, שמרוב אמת, כל בני אדם מוכרין במידה שזה. ועיי' במהרש"א מה שביאר בזה.

393. שהדגים טובים לחולים, כדאיתא במס' ברכות [מ א]: "ולא עוד, אלא שדגים קטנים מפרין ומרבין ומברין כל גופו של אדם". עיי"ש. ועיי' בעיון יעקב.

394. כך פירש רש"י. ומהרש"א הביא, שאפשר לפרש עוד, שהכוונה על מלכות אדום, שנאמר עליהם "קטן בגוים נתתיך בזוי אתה מאד". וזהו שנאמר "וכרת הזלזלים", שהיא מלכות אדום המושלת בישראל "במזמרות" בתפילה שמתפללין ישראל במזמורים של תהלים שנאמרו על הגלות.

395. כי עיקר הגלות הוא סילוק השכינה. ובעלי הגאווה דוחקין רגלי השכינה. עיי' עיון יעקב ומהרש"א.

396. במס' שבת [קלט א] איתא: אין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו על ישראל עד שיכלו שופטים ושוטרים רעים מישראל. וכתב בעיון יעקב, דהיינו כדאמרין לעיל בפרק קמא: כל דיין שדן דין אמת לאמיתו משרה שכינה בישראל.

ובספר סמא דחיי ביאר, שתהיה שפלות ישראל כל כך, עד שיכלו מהם כל שופטים ושוטרים. שלא יהיה להם שום שבט המושל.

397. כתב ביד רמה, דהיינו שיכלו הדינים, ויתקיים איש הישר בעיניו יעשה. ואז יתקיים "ואשיבה שופטיך". שממקרא זה משמע, שכשיבוא המשיח לא יהיו שופטים, והוא ישיבם.

398. ברמב"ם [הל' מתנות עניים פרק י' הל' א'] איתא: "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה וכו'". ועיי' מהרש"א.

ושביה בצדקה".

אמר רב פפא: אי בטלי יהירי — בטלי אף אמגושי [אם יבטלו היהירים, גסי הרוח, מישראל, יבטלו גם הפרסיים המכשפים, שמצערים את ישראל⁽³⁹⁹⁾].

אי בטלי דייני [אם יבטלו דייני ישראל⁽⁴⁰⁰⁾] — אזי בטלי אף גזירפטי [יבטלו גם השופטים הנכרים, החובטים את ישראל במקלות⁽⁴⁰¹⁾].

ועתה מבאר רב פפא מנין לנו דברים אלו:

אי בטלי יהירי אמגושי, דכתיב: "ואצרף כבר סגיד, ואסירה כל בדיליך". והיינו, כשיבטלו ויסורו ממך "סגיד", הגדולים, גסי הרוח⁽⁴⁰²⁾, אזי אסיר כל "בדיליך", שהם אותם אמגושי, שבדלים מיראת השם.

ואי בטלי דייני בטלי גזירפטי, דכתיב: "הסיר ה' משפטיך, פנה איבך". והיינו, כשיסיר ה' את שופטיך, יפנה אף איבך, הגזירפטי, לאחור.

אמר רבי יוחנן: אם ראית דור שמתמעט והולך — חכה לו. שנאמר: "ואת עם עני תושיע וגו'".

אמר רבי יוחנן: אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר — חכה לו. שנאמר: "כי יבא כנהר צר רוח ה' נפסה בו" [נפסה בו] היינו לשון ניקוב ואכילה⁽⁴⁰³⁾. שרוח המקום מחריבה אותם עם הצרות הבאות], וסמיך ליה: "ובא לציון גואל".

ואמר רבי יוחנן: אין בן דוד בא אלא או בדור שכולו זכאי, או בדור שכולו חייב⁽⁴⁰⁴⁾.

ומנין לנו דבר זה?

בדור שכולו זכאי — דכתיב: "ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ". ו"ירשו ארץ" היינו גאולה.

בדור שכולו חייב — דכתיב: "זירא כי אין איש וישתומם כי אין מפגיע", וכתיב: "למעני אעשה".

אמר רבי אלכסנדר: רבי יהושע בן לוי רמי:

השוטרים החובטים במקלות על פי הדיינים.

402. כך פירש רש"י.

ובערוך כתב, ש"סגיד" היינו כסף מעורב. וכן הוא בן תורה, אם יש בו גסות הרוח.

403. כדכתיב [ישעיהו י יח] "כמסוס נוסס", והיינו כתולעת הנוסרת בפיה וטוחנת את העץ.

404. ביאר המהרש"א, דהיינו, או שיהיה הדור זכאי, ויעשו תשובה רצונית, ואז תבוא הגאולה. או שיהיה הדור חייב, ולא ירצו לעשות תשובה. ואז יביא הקדוש ברוך הוא עליהם מלך קשה,

399. וביד רמה פירש, ש"יהירי" הם החנפים, המראים עצמם כיראי שמים, ובאמת הם רשעים. ואם הם יבטלו, יבטלו גם המכשפים המצערים לישראל. לפי שאין המכשפים עושים — אלא לצורך החנפים, שבושים לעשות בפרהסיא, והם עושים על ידי כשפים.

400. היינו דיינים רעים המטים משפט, אזי יבטלו נוגשי המלכות, המכבידים ומעוותים משפט ישראל. עיון יעקב. ועיי' במהרש"א.

401. וביד רמה פירש, שהכל מדובר על דייני אומות העולם. שאם יבטלו הדיינים, יבטלו

מצד שני כתיב: "עני ורכב על חמור", משמע שיבוא באיטיות, כעני הרוכב בעצלות על חמורו!

אלא, אם זכו ישראל — אזי יבוא המשיח עם ענני שמיא.

ואם לא זכו — יבוא כעני ורכב על חמור (406).

אמר ליה שבור מלכא לשמואל: אמריתו [אומרים אתם], משיח על המרא אתי [שהמשיח יבוא על חמור], והרי גנאי הוא! (407)

אישדר ליה סוסיא ברקא (408) דאית לי [אשלח לו סוס נאה שיש לי]! וללגלג נתכוין.

אמר ליה שמואל: מי אית לך בר חיור

כתיב לגבי ביאת הגאולה "אני ה' בעתה אחישנה. ולכאורה סתירה היא מיניה וביה! שהרי "בעתה" משמע בזמנה, וכתיב: "אחישנה", שמשמע שימהר ויחיש הקדוש ברוך הוא את הגאולה, ויביאנה עוד קודם זמנה!

אלא, כך הוא פירש הפסוק:

אם זכו ישראל — אזי אחישנה ואביאנה קודם זמנה.

אבל אם לא זכו — אזי תבוא הגאולה בעתה [בזמן הקבוע לה] (405).

אמר רבי אלכסנדר, רבי יהושע בן לוי רמי: כתיב גבי ביאת המשיח: "וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתה", משמע שיבוא במהירות, כענני שמים.

אם לא זכו, תבוא הגאולה בעתה. לכן נסתם הקץ, כדי שכל אחד יעשה תשובה כדי למהר ולהחיש את הקץ.

406. שנרמז בזה שאינו בא בגלל זכויותיהם של ישראל, רק הוא בא מכח עול הקשה והמשא שבגלות המר, כמו שור לעול וחמור למשא. עוד נרמז בזה, שלא בא אלא בזכות אברהם, דכתיב ביה "ויחבוש את החמור", וכדאיתא במדרש רבה ובזוהר פרשת פנחס. עיון יעקב.

407. כך פירש רש"י. וביד רמה כתב, שכך אמר לו: הרי אתם אומרים שהוא בא על חמור, ואם כן, יש לומר שמשום כך הוא שוהה מלבוא. אשלח אני סוסיא ברקא, סוס רץ כברק, אולי כך יבוא מהר.

408. ברש"י במס' עבודה זרה [ל א] משמע

ויעשו תשובה על כרחם, ותבוא הגאולה. עיי"ש. ובתורת חיים ביאר עפ"י האי דאיתא במס' חגיגה: "אשר קומטו ולא עת" אלו תתקע"ד דורות שהעבירין הקב"ה וכו'. מה עשה, עמד ושתלן בכל דור ודור. והן הן עזי פנים שבדור. וכי האי גוונא אמרו חז"ל גבי הצדיקים: ראה הקדוש ברוך שהצדיקים עתידים להיות מועטין, עמד ושתלן בכל דור ודור.

הרי שבכל דור ודור עד ימות המשיח, שאז יתחדש העולם, שתל הקדוש ברוך הוא בעולם חלק אחד מן הרשעים, וחלק אחד מן הצדיקים. לכן, כאשר נראה דור שכולו זכאי או כולו חייב, בהכרח שנגמר חשבון הדורות הראויין להיות עד ימות המשיח, ואז ודאי יבוא משיח בן דוד.

405. כתב בעיון יעקב, שמהאי טעמא נסתם הקץ. כי אם היה הקץ מגולה, אזי בזמן הקרוב לקץ לא היו ישראל עושין תשובה, שהרי אפילו

אמר רבי יהושע בן לוי: שנים ראיתי שב, דהיינו, אליהו ואני. וקול של שלשה שמעתי. ששמעתי אף את קול השכינה⁽⁴¹⁴⁾, אבל לא ראיתי אותה.

אמר ליה לאליהו: אימת אתי [מתי יבוא] משיח?

אמר ליה: זיל שייליה לדידיה [לך שאל אותו עצמו].

שאל אותו יהושע בן לוי: והיכא יתיב [והיכן יושב] המשיח?

אמר לו אליהו: הוא יושב אפיתחא דרומי [על שער העיר רומי⁽⁴¹⁵⁾].

גוונני⁽⁴⁰⁹⁾ [האם יש לך סוס בן מאה⁽⁴¹⁰⁾ גווננים]? שהרי חמורו של המשיח כך הוא! ולא שבאמת כך יהיה חמורו של משיח, אלא לדחותו בעלמא אמר כך.

רבי יהושע בן לוי אשכח לאליהו [מצא את אליהו], דהוי קיימי⁽⁴¹¹⁾ [שהיה עומד] אפיתחא המערתא דרבי שמעון בן יוחאי [על פתח המערה שהתחבא בה רבי שמעון בר יוחאי מפני הרומאים].

אמר ליה לאליהו: אתינא לעלמא דאתי [האם אזכה לבוא לעולם הבא?]⁽⁴¹²⁾

אמר ליה: אם ירצה אדון הזה⁽⁴¹³⁾ [השכינה]. ואמר בלשון "אדון הזה", שמשמע אדון זה שלפנינו, כיון שהשכינה היתה שם עמהם].

דבעלמא אמרינן שאברהם יושב בשער גן עדן. וזהו שנים ראיתי ושלשה שמעתי. שאת אברהם רק שמעתי, ולא ראיתי. ועיי' במהרש"א.

415. כתב רש"י בשם מורו, שאין הכוונה בפתח העיר רומי ממש, אלא שגן עדן הוא כנגד כל העולם, ובאותו צד של גן עדן שמכוון כנגד פתח העיר רומי — המשיח נמצא.

וכן כתב באלשיך [על שיר השירים]. הובא בעץ יוסף], כי משיח נולד כבר בעת חורבן הבית, ונלקח מבני אדם לגן עדן, כדאיתא במדרש איכה. והרי הוא יושב בצד המכוון כנגד שער העיר רומי.

והקשה, למה בחר להסתופף בצד העיר רומי, ולא לעומת ערי ישראל?

וביאר עפ"י מאמר חז"ל, כי מערה אחת היתה חצובה בין צפורי, שהיה דר בה רבי, לבין רומי, שהיה דר בה אנטונינוס. והיה אנטונינוס הולך דרך אותה מערה ללמוד מפי רבי כל יום. ועתה, וכי יעלה על הדעת שהיתה מערה

שגרס "סוסיא בארג". וכתב, ש"בארג" הוא משובח בלשון פרסי.

409. הערוך גרס: "כר הזר גונא". שיש מקומות שקורין לחמור "כר", ולאלף קורין "הזר". והיינו, וכי יש לך חמור בעל אלף גווני צבע?

410. "חיוור" מאה הוא בלשון פרסי.

411. המהרש"ל והיעב"ץ גורסים "דהוי קאי".

412. כתב בעיני יעקב, שאפשר שנסתפק בדבר משום שלא מת על ידי מלאך המות, והמיתה היא כפרה גדולה. כדאיתא במדרש "והנה טוב מאד" — זה המות. עיי"ש.

413. דהיינו, כשיזכו ישראל ויעשו תשובה, אז יתרצה הקדוש ברוך הוא. מהרש"א.

414. כך כתב רש"י. ובעיני יעקב מביא,

יקראוני לבוא לגאול את ישראל], **דלא איעכב** [שלא אתעכב].

שאם אתיר את כל התחבושות בבת אחת, שמא בדיוק אז אקרא לגאול את ישראל, ואצטרך להתעכב עד שאסיים לקשור את כולן (418) (419).

אזל יהושע בן לוי **לגביה** [אל המשיח] לשער רומי. **אמר ליה: שלום עליך רבי ומורי!** (420)

אמר ליה המשיח: שלום עליך בר ליואי [בן לוי].

אמר ליה יהושע בן לוי: לאימת אתי מר [מתי תבוא לגאול את ישראל?]

שאל רבי יהושע בן לוי: **ומאי סימניה** [ומהם סימניו של המשיח, איך אכיר שאכן הוא זה?]

אמר לו אליהו: **יתיב** [יושב הוא] **ביני עניי סובלי חלאים** (416) [מנוגעים], ואף הוא מנוגע (417).

ובולן שרו ואפירי בחד זימנא [וכולם, כל שאר העניים, מתירים את כל תחבושותיהם בבת אחת כדי לקנח את נגעייהם, ולאחר מכן קושרים את כולם באותו זמן].

ואילו **איהו, המשיח, שרי חד ואפירי חד** [מתיר בכל פעם תחבושת אחת, מקנח, וקושרה. וכך עושה עד שמסיים לטפל בכל נגעיו]. **משום דאמר: דילמא מבעינא** [שמא

בעולם הזה כדי להקל סבלות משיח, שסובל יסורים בשביל כפרת ישראל. ושכרם הוא, שהם חונים במחיצתו, כי הם שותפים למעט חבלי משיח. וזהו שהיו יושבים עמו בשער רומי.

417. כדכתיב "והוא מחולל מפשעינו", "חליינו הוא נשא".

418. עיי' בתורת חיים [הובא בענף יוסף] מה שביאר בזה.

419. לכאורה קשה, אם כן, המשיח עצמו אינו יודע מתי יבוא. שאם כן, למה חשש שיקרא פתאום לגאול את ישראל?

וביאר בעיון יעקב, שודאי שהמשיח ידע מתי הוא זמן הגאולה "בעתה" [ועל זמן זה שאלו רבי יהושע בן לוי]. אבל חשש שמא יהא פתאום גאולה של "אחישנה".

420. מכאן יש ללמוד, שיש לומר כן למי שגדול

מפולשת מדרך גדול של רומי עד ציפורי, שהיא מהלך כמה חדשים, והים הגדול בינתיים, והיה עובר אותה אנטונינוס הלך וחזור ביום אחד? אלא, בעינינו ראינו עוד היום, שיש קרוב לציפורי עיר ששמה רומי, ושם היה מושב אנטונינוס, והוא הסב שם אותו מקום לשם "רומי" על שם עיר מלכותו, והיא בקרב ארץ ישראל, ועל אותה רומי אמר שהמשיח יושב כנגד פתחה.

אמנם ביד רמה הגירסא היא "פיתחא דרומאי", ולכאורה כוונתו לפתח של צד דרום. והיינו כפי שכתב במהרש"א, שיושב בצד דרומי של גן עדן.

416. במהרש"א העיר, לפי מה שכתב רש"י, שיושב המשיח בגן עדן כנגד פתחה של רומי, שאר עניים סובלי חלאים שהוא יושב ביניהם, לא ידענא למה הם באים לשם.

ובעץ יוסף ביאר לפי מה שמצינו בספר חסידים, שהרבה חסידים היו מייסרין עצמם

אמר ליה: היום (421).

חזר יהושע בן לוי ואתא לגבי אליהו.

אמר ליה אליהו: מאי אמר לך המשיח?

אמר ליה: המשיח אמר לי: שלום עליך בר ליראי.

אמר ליה: אם כך אמר לך, אכטחך לך ולאבוך לעלמא דאתי [הבטיח לך ולאביך שתבואו לעולם הבא]. שאם לא שצדיקים גמורים אתם, לא היה נותן לך שלום, ולא היה מזכיר את שם אביך.

אמר ליה: שקורי קא שקר בי [שיקר לי] המשיח! דהרי אמר לי: היום אתינא [היום אבוא], ולכסוף לא אתא [לא בא]! (422)

אמר ליה: הכי אמר לך [כך נתכוין לומר לך]: "היום — אם בקלו [של הקדוש ברוך הוא] תשמעו" (423).

שאלו תלמידיו את רבי יוסי בן קיסמא (424): אימתי בן דוד בא?

אמר: מתיירא אני שמא תבקשו ממני אות ומופת שאכן יבוא בזמן שאומר לכם.

אמרו לו: אין אנו מבקשין ממך אות.

אמר להם: לכשיפול השער הזה [שער העיר רומי (425)] — ויבנה, ויפול שוב — ויבנה, ויפול שוב, ואין מספיקין לבנותו פעם שלישית — עד שבן דוד בא.

אמרו לו: רבינו, תן לנו עתה אות, שאכן כך הוא! (426)

ממנו, אף שלא למד ממנו דבר. עיון יעקב.

421. כתב המהרש"א, שמה שאמר לו המשיח שיבוא היום — לאו דווקא, שהרי לא בא אליהו מאתמול לבשר את בואו של המשיח. עיי"ש.

422. הקשה באוצר בלום, מה טען ריב"ל "שקורי קא שקר בי", הרי עוד היום גדול, ויתכן שיבוא המשיח!

וכתב, דצ"ל שטען ריב"ל, שעל כרחך שלא יבוא היום המשיח, שהרי לא בא אליהו לבשר אתמול.

והשיב לו אליהו: "היום אם בקולו תשמעו". והיינו למאי דאמרנו לעיל, זכו — אחישנה. לא זכו — בעתה. שמלת "אחישנה" משמע, שמיד כשיכווננו ישראל לבם לאביהם שבשמים ועושים תשובה, יבוא המשיח, אף שלא בא אליהו לבשר מאתמול. ורק אם תבוא הגאולה בעתה, יבוא אליהו לבשר קודם. וזהו שאמר לו "היום אם בקולו תשמעו". שאם תשמעו בקול ה' ותעשו

כולכם תשובה היום — יבוא מיד המשיח, אף בלי שבא אליהו קודם. עיי"ש.

423. לשון הפסוק בספר תהלים הוא [צה ז].

424. ביד רמה גרס: כשהיה עומד ברומי.

425. ברש"י לפנינו גרס "השער הזה — של עיר רומי, שבעיר רומי היה אותו שער". והעיר המהרש"א, הרי משמע מתוך הסוגיא, שרבי יוסי בן קיסמא היה גר בארץ ישראל! ואיך אמר לתלמידיו על שער רומי "לכשיפול השער הזה?" הרי הוא לא היה שם!

וכתב הריא"ף, די"ל שבתחילה היה ברומי, ואחר כך בא לארץ ישראל.

אמנם בעין יעקב הגירסא ברש"י היא: "השער הזה — של רומי, שברומי היה באותה שעה". ולפי זה לא קשיא מידי.

426. כך כתב בעיון יעקב בפשיטות, שביקשו

אמר להם: ולא כך אמרתם לי, שאין אתם מבקשין ממני אות?¹

אמרו לו: אכן, כך אמרנו. ואף על פי כן, תן לנו אות!

אמר להם: אם כך, שכדברי כך יהיה — והפכו עתה מי מערת פמייס לדם!⁽⁴²⁷⁾

וכך היה, שנחפכו מי מערת פמייס לדם.

בשעת פטירתו של רבי יוסי בן קיסמא, אמר להן לתלמידיו: העמיקו לי ארוני [קברו את ארון קבורתי עמוק באדמה].

צ-ב והטעם: לפי שעתידים פרס ומדי לבוא במלחמת גוג ומגוג על בבל וללכדה, ותימלא הארץ בפרסיים וסוסיים, ואין כל דקל ודקל שבבבל שאין סוס של פרסיים נקשר בו.

ומשם יבואו לארץ ישראל וכבשוה, ואין לך

כל ארון וארון [של קבורה] שבארץ ישראל, שאין סוס מדי אוכל בו תבן. שיוציאו המדיים את ארונות הקבורה מן הארץ, ויעשו בהם אבוסים, ויאכילו בהם את סוסייהם.

לכן אני מבקש שתקברו את ארוני עמוק באדמה, שלא יוציאוהו ויבזוהו.

אמר רב: אין בן דוד בא — עד שתתפשט המלכות הרשעה על ישראל⁽⁴²⁸⁾ תשעה חדשים.

שנאמר: "לכן יתנם עד עת יולדה ילדה, ויתר אחיו ישובון על בני ישראל". ש"ע יולדה ילדה" היינו תשעה ירחי לידה⁽⁴²⁹⁾. ואמר הפסוק, שלמשך זמן זה, יתן הקדוש ברוך הוא את ישראל ביד מלכות הרשעה. ולאחר מכן ישובו מהגלות, כפי שנאמר בפסוק שאחריו "וישובו כי עתה יגדל עד אפסי ארץ", ותרגומו: "ויתיבון מבין גלוותיהון". וזהו שנאמר בסוף הפסוק

428. במס' יומא [י א] איתא: "אין בן דוד בא עד שתפשוט מלכות רומי הרשעה בכל העולם כולו תשעה חדשים".

429. המהרש"א הביא, שבכמה מקומות מדמה חבלי משיח לחבלי לידה.

וכתב בעיון יעקב, שאפשר שמהאי טעמא אומרים בכל יום למנצח קודם ובא לציון. לפי שלמנצח הוא סגולה לחבלי לידה, כדאיתא בילקוט חדש, שיש בה ט' פסוקים כנגד ירחי לידה, וצ' אותיות כנגד צ' צעקות אשה בחבלי לידתה. לכן אחר שאומרים למנצח, אומרים ובא לציון גואל.

ממנו שיראה להם עתה אות, שאכן סימן ביאת המשיח יהיה בנפילת שער רומי.

והמהרש"א כתב, שהמלה "אות" שייכת בדבר נסי. וזהו שאמרו לו, שנפילת שער אינו דבר נסי, כי יתכן שיפול מחמת יושנו, או מסיבה אחרת. ולכן שאלו ממנו אות דרך נס. ואמר להם שיהפכו המים לדם, שהוא נס.

427. לכאורה תמוה, הרי הם היו ברומי, ואיך נתן להם סימן שיהיה במערת פמיס, שהיא בארץ ישראל?

ולפי מה שהבאנו לעיל בשם האלשיך, שהיתה עיר בארץ ישראל ששמה רומי, אפשר לומר שמדובר על שער אותה העיר, ואתי שפיר. ועיי' בריא"ף.